

20. СУЧАСНИЙ СТАН РИНКУ ФАКТОРИНГУ В УКРАЇНІ

Ю.Г. Левченко, канд. екон. наук

Національний університет харчових технологій

Фінансове ресурсозабезпечення економічного розвитку підприємств в умовах функціонування ринкових відносин неможливе без використання сучасних форм та інструментів розрахунково-платіжних взаємозв'язків, тому аналіз перспектив розвитку факторингу в Україні сьогодні є надзвичайно важливим.

На сьогодні не існує однозначного трактування поняття факторинг. Його ототожнюють із кредитуванням. На відміну від кредитування, факторингові послуги є більш вигідним варіантом для суб'єктів господарювання. Адже факторинг не вимагає застави і дозволяє прискорити оборотність оборотних коштів без оформлення великої кількості документів. Вартість боргу, який викупується залежить від суми дебіторської заборгованості, періоду прострочення боргу, наявності та стану майнових активів боржника. У першу чергу факторингова послуга вигідна для виробника, що намагається якнайшвидше отримати оплату за відвантажену продукцію, отримані від чого кошти зможе використати для подальшого розвитку бізнесу. Отже, факторинг є ефективним інструментом управління оборотними коштами будь-якого підприємства.

Факторинг – це комплекс фінансових послуг, що пропонують клієнту банки або фінансові установи по передачі прав вимоги грошових коштів. Як послуга факторинг складається з операцій по беззаставному фінансуванню поставок, захисту ризиків, обліку дебіторської заборгованості та контролю своєчасної сплати та роботи з дебіторами. Вартість таких послуг визначається фінансовою установою та залежить від ступеню ризику.

В умовах високої вартості кредитних ресурсів інтерес підприємств до операцій факторингу стабільно зростає. Викупуваючи борги дешевше їхньої вартості, банки та фінансові установи (факторингові компанії) заробляють на тому, що готові чекати, коли позичальники повернуть їм кошти.

У порівнянні з ситуацією в 2009-2010 роках, коли факторингове фінансування було практично припинено, в 2011-2012 роках кредитні установи виявляли в даному сегменті набагато більшу активність.

Проте обсяг портфеля факторингу за підсумками 2012 року зменшився на 250-260 млн грн і становив близько 1,7 млрд грн. Основна причина зниження –

висока вартість короткострокових беззаставних кредитів і скорочення активних операцій банків через дефіцит гривневої ліквідності. Офіційної статистики по цьому ринку немає, але, за оцінками банкірів, в 2012 році сумарний портфель банків з факторингових операцій склав близько 1,4-1,7 млрд грн. При цьому більше 70 % частки ринку займають лідери – Укрексімбанк, Райффайзен Банк Аваль, Укрсоцбанк, дочірня структура Альфа-банку «А-Фактор», а також компанія «ФК Факторинг», що входить до групи «Фінанси та Кредит». Досить помітним гравцем став ПУМБ, що почав надавати послугу тільки в кінці 2011 року. Давно працюють на ринку факторингу банк «Південний», ОТП Банк, банк «Петрокоммерц-Україна», Південкомбанк, банк «Хрещатик», компанія «Факторинг Фінанс». У той же час у зв'язку з відходом з України шведського Сведбанку (знаходиться в стадії купівлі акціонером Дельта Банку Миколою Лагуном) цей колись великий гравець покинув і ринок факторингу, а Банк Форум, який увійшов в 2011 році в «Смарт-Холдинг», істотно скоротив обсяг факторингових операцій.

Об'єктивною проблемою зростання ринку факторингу в Україні є неготовність самих компаній стати учасниками таких розрахунків. Це виражається у відсутності партнерських бізнес-відносин між постачальником і покупцем, неналагодженому механізмі своєчасного і належного обліку торгових операцій, документообігу, планування грошових потоків. Крім того, факторингові операції враховуються в бухгалтерському обліку як кредитні операції, а не як поступка прав вимог – у постачальника з'являється новий дебітор, у дебітора – новий кредитор.

Найбільший інтерес до факторингових послуг проявляють торговельні підприємства, зокрема оптові постачальники сировини і товарів, а також представники промисловості і АПК. Таке обслуговування включає облік поставок, оплат, управління дебіторською заборгованістю, фінансування. Проте, факторинг не є універсальним засобом. Якщо постачальник працює з невеликою кількістю покупців – дебіторів, то такому підприємству потрібно використовувати кредитні лінії, овердрафт або векселя для розрахунків. А якщо

у постачальника велика кількість покупців і значна сума дебіторської заборгованості – тоді підприємству дійсно слід звернути увагу на факторинг – це свого роду аутсорсинг дебіторської заборгованості для постачальника.

Банки і підприємства-фактори розвивають в Україні вже більше 10 років стандартну схему факторингу – з лімітом на постачальника (з регресом). У такій схемі бере участь один постачальник і кілька покупців (дебіторів). При факторингу з регресом банк-фактор у разі непогашення боргу дебітором має право стягнути суму наданого авансу з клієнта-продавця. У випадку ж факторингу без регресу кредитна установа приймає на себе ризики з оплати поставленої продукції в повному обсязі. Вартість факторингу без регресу зазвичай вища на 2-4 п.п., ніж ціна послуги з лімітом на постачальника (з регресом). Зараз на ринку вартість факторингу знаходиться в тих же межах, що і короткострокове кредитування на поповнення оборотних коштів (22-27% річних). Однак, крім відсотків, клієнт оплачує комісію за управління дебіторською заборгованістю в межах від 0,1 до 6% від суми фінансування. Процентний дохід і комісійні відрізняються в залежності від терміну розрахункового періоду, на який банком викуповуються накладні на товарно-матеріальні цінності (товарно-транспортні накладні) з факторингу. Комісійні для операцій з терміном до 30 днів становлять не менше 3% від суми накладної, до 60 днів – не менше 6%. При виборі фактора велике значення для клієнтів відіграє максимальний обсяг авансу – як правило, розмір фінансування становить 70-90 % від суми в накладній. Ресурси в середньому надаються клієнту на термін 90-120 днів.

У цілому прогноз для ринку на 2014 рік у більшості опитаних факторів – досить оптимістичний. Ринок продовжить рости, оскільки для багатьох підприємств не так багато альтернатив поповнення оборотних коштів.